

UDC: 342.9(045)(575.1)

MA'MURIY SUDLARDA MA'MURIY-HUQUQIY NORMALARNI QO'LLASHGA OID MUAMMOLARNING ILMIY-AMALIY TAHLILI

Nematov Jo'rabek Nematilloevich,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ma'muriy va moliya huquqi

kafedrası professori v.b., yuridik fanlar doktori

ORCID: 0000-0003-3406-0784

e-mail: jura0404uzb@mail.ru

Annotatsiya. Ma'muriy odil sudlovning O'zbekistonda kelib chiqishi va rivojining ilmiy-amaliy yutuqlarini e'tirof etgan holda mazkur maqolada bugungi kunda sud amaliyotida uchrayotgan ma'muriy huquq normalari va fuqarolik huquqi normalarini ma'muriy ishlarni ko'rishda qo'llashga oid bahsli masalalar tahlil qilinadi. Hozirgi kunda fuqarolik qonun hujjatlarining yer bilan bog'liq ma'muriy nizolarni ko'rishda qo'llanish holatlari mavjudligini ko'rish mumkin. Maqolada ma'muriy sud amaliyotidagi amaliy misol tahlili keltirilgan. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi va "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunning ma'muriy aktning kuchga kirishi bilan bog'liq normalarning o'zaro nisbati o'rganilgan. Ma'muriy-huquqiy munosabatda birinchi navbatda Yer kodeksi normasini emas, "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonun normalarini qo'llash lozimligi keltirib o'tilgan. Ma'muriy huquq normalari fuqarolik huquqining maxsus normalari sifatida qaralishi noto'g'riligi asoslab berilgan. Sud amaliyotida uchrayotgan ayrim muammoli masalalar yuzasidan ilmiy asoslantirilgan yechimlar taklif etilgan. Ma'muriy sudlar mamlakatimizda nisbatan yangi hisoblangani bois fuqarolik huquqi normalarini ma'muriy huquq normalariga aralashtirish yoki fuqarolik huquqi normalari bilan ma'muriy-huquqiy munosabatlarni tartibga solish kerak emas.

Kalit so'zlar: ma'muriy sudlar, ma'muriy akt, ma'muriy sud ishlarini yuritish, ma'muriy yustitsiya, ma'muriy huquq, fuqarolik huquqi.

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ ПРИМЕНЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫХ НОРМ В АДМИНИСТРАТИВНЫХ СУДАХ

Нематов Журабек Нематиллоевич,

доктор юридических наук, и. о. профессора кафедры

«Административное и финансовое право»

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. Признавая научно-практические достижения зарождения и развития административной юстиции в Узбекистане, в данной статье рассматриваются спорные вопросы, связанные с применением норм административного права и норм гражданского права, встречающихся в судебной практике по административным делам. Сделана попытка провести анализ. В настоящее время можно наблюдать на практике, когда гражданско-правовые документы используются в административных спорах, связанных с землей. В статье представлен анализ практического примера из административной судебной практики. Изучена взаимосвязь норм Земельного кодекса и Закона Республики Узбекистан «Об

административных процедурах», связанных с вступлением в силу административного акта. В административно-правовых отношениях в первую очередь должны применяться нормы Закона «Об административных процедурах», а не нормы Земельного кодекса. Обосновано, что нормы административного права рассматриваются как специальные нормы гражданского права. Предлагаются научно обоснованные решения некоторых проблемных вопросов, встречающихся в судебной практике. Поскольку административные суды являются относительно новыми судами в нашей стране, нет необходимости смешивать гражданско-правовые нормы с административно-правовыми нормами или регулировать административно-правовые отношения гражданско-правовыми нормами.

Ключевые слова: административные суды, административный акт, административное судопроизводство, административная юстиция, административное право, гражданское право.

SCIENTIFIC AND PRACTICAL ANALYSIS OF THE PROBLEMS OF APPLICATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL NORMS IN ADMINISTRATIVE COURTS

Nematov Zhurabek Nematilloevich,

Acting Professor of the Department
of Administrative and Financial Law,
Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Abstract. Recognizing the scientific and practical achievements of the origin and development of administrative justice in Uzbekistan, this article discusses controversial issues related to the application of administrative law norms and civil law norms encountered in judicial practice in administrative cases. An attempt is made to bring the analysis. Nowadays, it can be seen that there are cases where civil legal documents are used in administrative disputes related to land. The article presents an analysis of a practical example from administrative court practice. The interrelationship between the norms of the Land Code and the Law of the Republic of Uzbekistan "On Administrative Procedures" related to the entry into force of the administrative act has been studied. In the administrative-legal relationship, first of all, the norms of the Law "On Administrative Procedures" should be applied, not the norms of the Land Code. It is justified that the norms of administrative law are considered special norms of civil law. Scientifically based solutions are proposed for some problematic issues encountered in judicial practice. Since administrative courts are relatively new courts in our country, it is not necessary to mix civil law norms with administrative law norms or regulate administrative-legal relations with civil law norms.

Keywords: administrative courts, administrative act, administrative litigation, administrative justice, administrative law, civil law

Kirish

Ma'muriy odil sudlov davlat organlari va fuqarolar o'rtasida ommaviy-huquqiy munosabatlarni samarali hal etishga qaratilgan ma'muriy huquq instituti bo'lib [1-7], O'zbekistonda uning rivoji oxirgi yillarda ma'muriy sudlar tizimining joriy etilishi bilan yangi bosqichga ko'tarildi deyish mumkin [8, 10].

Ma'muriy odil sudlovning O'zbekistonda kelib chiqishi va rivojining ilmiy-amaliy yutuqlarini e'tirof etgan holda [13, 15, 16] maz-

kur maqolada bugungi kunda sud amaliyoti-da uchrayotgan ma'muriy huquq normalari va fuqarolik huquqi normalarini ma'muriy ishlarni ko'rishda qo'llashga oid bahsli masalalar tahlil qilinadi.

Material va metod

Maqolada formal-yuridik tahlil hamda ma'muriy huquq va fuqarolik huquqi normalarining o'zaro farqini ochib berish orqali bugungi kunda ma'muriy sudlar tomonidan ma'muriy nizolarni hal etishda ma'muriy huquq normalari emas, balki fuqarolik

huquqi normalariga tayanib qarorlar qabul qilishi noto'g'ri ekanligi, shuningdek, mazkur muammo yechimi yuzasidan takliflar bayon etiladi.

Tadqiqot natijalari

Hozirgi kunda fuqarolik qonun hujjatlarning yer bilan bog'liq ma'muriy nizolarni ko'rishda qo'llanish holatlari mavjudligini ko'rish mumkin [14].

Quyida misol sifatida nizoli ishdan ko'chirma beriladi.

Keys 1.

Ishdagi hujjatlarga ko'ra, Yangiyo'l shahri "Navro'z" MFY X. Olimjonov ko'chasi 4-uyda joylashgan "O'ZBEKTELECOM" OAJ AK Toshkent filialiga tegishli bino-inshootlari "TASHKENT PROF INVEST" MChJ rieltorlik tashkilotida 2013-yil 26-dekabrda o'tkazilgan ochiq auksion savdosi natijasida tuzilgan 48/4-01-12-2013-sonli g'oliblik bayonnomasiga asosan, 311,88 m² qurilish osti yer maydoni, 501,13 m² foydali maydoni bo'lgan bino-inshootlarni "AB-F" MChJ sotib olgan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2015-yil 5-sentabrdagi 767-sonli qarori bilan Yangiyo'l shahri Oxunboboev ko'chasi 1-uy manzilida joylashgan 0,04943 gektar umumiy yer maydoni 373,52 m² qurilish osti yer maydoni, 301,51 m² foydali maydoni bo'lgan bino-inshootlarga "AB-F" MChJning egalik huquqi tan olinishi belgilangan.

2017-yil 15-fevraldagi "AB-F" MChJ va R.Y.A. o'rtasida tuzilgan topshirish-qabul qilish dalolatnomasiga asosan, 0,04943 gektar umumiy yer maydoni, 373,52 m² qurilish osti yer maydoni, 301,51 m² foydali maydoni bo'lgan bino-inshootlar R.Y.A. ga o'tgan bo'lib, 2017-yil 10-oktabrda davlat ro'yxatidan o'tgan.

Asosiy vositalarning topshirish-qabul qilish dalolatnomasiga asosan R.Y.A. "SAVDO" MChJ balansiga kiritilgan bo'lib, 2017-yil 7-noyabrda 0,04943 gektar umumiy yer maydoni TO 0094267 raqami bilan, 373,52 m² qurilish osti yer maydoni, 301,51 kv. m foydali maydoni bo'lgan bino-inshootlar TO 0232747 raqami bilan davlat ro'yxatidan o'tgan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2018-yil 28-maydagi 181-sonli qaroriga ko'ra, Yangiyo'l shahri "Navro'z" MFY X. Olimjonov ko'chasi 4-uy manzilida joylashgan "SAVDO" MChJga tegishli bo'lgan bino inshootlari yer maydoni o'lchamlariga aniqlik kiritish hamda davlat kadastri ro'yxatidan o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilingan bo'lib, unga ko'ra, "SAVDO" MChJga tegishli bo'lgan bino-inshootlarning haqiqiy egallab turgan umumiy yer maydoni 0,1170 gektardan iborat deb hisoblanishi belgilangan. Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 26-fevraldagi 51-sonli qarori va 2020-yil 5-martdagi topshirish-qabul qilish dalolatnomasiga asosan statistika bino-inshootlari tuman hokimligi tasarrufiga qabul qilingan bo'lib, qurilish osti yer maydoni 517,16 m², foydali maydoni 738,94 m², umumiy yer maydoni 0,1265 gektar 2020-yil 7-aprelda 1727424/R-A956109 raqami bilan davlat ro'yxatidan o'tgan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 16-martda "Yangiyo'l tumani hokimligining tasarrufidagi Yangiyo'l shahri X. Olimjonov ko'chasi 2-uy manzilida joylashgan noturar joy bino-inshootlarda kovorking markazi va o'quv markazi tashkil etish maqsadida "STUDY" MChJga "Navro'z" MFY va hududiy profilaktika inspektori o'z faoliyatini olib borishlari uchun 2 ta xizmat xonasi tashkil qilib berish sharti bilan ajratish to'g'risidagi 75-sonli qaror qabul qilingan. Mazkur qarorning 4-bandiga asosan, "STUDY" MChJga ajratilgan bino-inshootlarning qurilish osti yer maydoni 517,16 m², foydali maydoni 738,94 m², umumiy yer maydoni 0,1265 gektarni tashkil etishi belgilangan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 27-martdagi 88-sonli qarori bilan Yangiyo'l shahri "Navro'z" MFY X. Olimjonov ko'chasi 2-uy manzilida joylashgan "STUDY" MChJga tegishli bo'lgan ma'muriy bino-inshootlarning haqiqiy egallab turgan yer maydoni 0,1265 gektar, shundan qurilish osti maydoni 517,16 m² foydali maydoni 738,94 kv. m iborat deb hisoblanib, egalik huquqi tan olingan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 16-martdagi 75-sonli va 2020-yil 27-martdagi 88-sonli qarorlariga asosan, "STUDY" MChJga 0,1265 gektar yer maydoni tegishli bo'lib, 2020-yil 7-aprelda 1727424/R-A955864 raqami bilan davlat ro'yxatidan o'tgan.

Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 28-apreldagi 136-sonli Yangiyo'l shahri "Navro'z" MFY X. Olimjonov ko'chasi 2-uy manzilida joylashgan "STUDY" MChJga tegishli bo'lgan ma'muriy bino-inshootlarning haqiqiy egallab turgan umumiy yer maydoni 0,0587 gektardan iborat deb belgilangan.

"SAVDO" MChJ Yangiyo'l tumani hokimining 2018-yil 28-maydagi 181-sonli qarorini Yagona interaktiv davlat xizmatlari markazi portali orqali davlat ro'yxatidan o'tkazishni so'rab qilgan murojaatiga rad javobini olgan.

Shu sababli "SAVDO" MChJ ma'muriy sudga ariza bilan murojaat qilib, suddan Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 16-martdagi 75-sonli qarorini haqiqiy emas deb topishni so'ragan.

Birinchi instansiya sudi arizachining ariza (shikoyati)ni muhokama qilib, uchinchi shaxs "STUDY" MChJga nizoli hudud ajratilgan bo'lsa-da, Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 27-martdagi 88-sonli qarori bugungi kunga qadar davlat ro'yxatidan belgilangan tartibda o'tmaganini, bu egalik huquqini keltirib chiqarmaganini bildirishini, "SAVDO" MChJ va "STUDY" MChJga aynan bir hududda bo'lgan yerdan nizoli 0,05 ga ajratilganini, arizachi shikoyat arizasida nizoli qarorning yerga oid bo'lgan qismini asoslantirgani, mulkiy qismga nisbatan o'zining vajlarini e'tirof etmagan bo'lsa-da, nizoli qarorni to'liq haqiqiy emas deb topishni so'raganini inobatga olib, ariza (shikoyat)ni qisman qanoatlantirishni va nizoli qarorning qaror qismi 4-bandining faqatgina "foydali yer maydoni 738,94 m²"ga oid qismini haqiqiy emas deb topishni lozim topgan.

Apellyatsiya instansiyasi sudi ishni ko'rishda quyidagi asoslarga ko'ra birinchi instansiya sudining ushbu xulosasi bilan kelishmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksining 33-moddasiga binoan, yer uchastkasiga bo'lgan huquq ushbu huquq belgilangan tartibda davlat ro'yxatiga olinganidan keyin kuchga kiradi.

Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 16-martdagi 75-sonli va 2020-yil 27-martdagi 88-sonli qarorlariga asosan, "STUDY" MChJga tegishli 0,1265 gektar yer maydoni 2020-yil 7-aprelda 1727424/R-A955864 raqami bilan davlat ro'yxatidan o'tganini ko'rish mumkin.

Yangiyo'l tumani hokimining 2018-yil 28-maydagi 181-sonli qarori bilan "SAVDO" MChJga tegishli bo'lgan bino-inshootlarning haqiqiy egallab turgan umumiy yer maydoni 0,1170 gektardan iborat deb hisoblanishi belgilangan bo'lib, hozirgi kunga qadar ushbu qaror belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan.

Bundan ko'rinadiki, yuqoridagi qonun talabidan kelib chiqib, arizachi "SAVDO" MChJning ushbu nizoli yer uchastkasiga bo'lgan huquqi vujudga kelmagan.

Bayon etilganlarga ko'ra, apellyatsiya instansiyasi sudi Yangiyo'l tumani hokimining 2020-yil 16-martdagi 75-sonli va 2020-yil 27-martdagi 88-sonli qarorlariga asosan, "STUDY" MChJga tegishli 0,1265 gektar yer maydoni davlat ro'yxatidan o'tganini, bino-inshootlarga nisbatan mulk huquqi vujudga kelganini, biroq arizachi "SAVDO" MChJning ushbu nizoli yer uchastkasiga bo'lgan huquqi vujudga kelmaganini inobatga olib, Nurafshon tumanlararo ma'muriy sudining 2022-yil 13-yanvardagi hal qiluv qarorini qisman bekor qilishni va arizachi "SAVDO" MChJ ariza (shikoyati)ni qanoatlantirishni rad etish to'g'risida yangi qaror qabul qilish hamda apellyatsiya shikoyatini qanoatlantirishni lozim topadi.

Mazkur keysni tahlil qilish uchun bir nechta savolga javob topishimiz lozim bo'ladi.

Birinchi, mazkur keysda nizo predmeti bo'lmish hokim qarori ma'muriy-huquqiy normalar talablariga ko'ra qachondan kuchga kiradi?

Avvalo, ta'kidlash joizki, O'zbekiston Respublikasi "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunining 4-moddasiga ko'ra, ma'muriy akt deganda ma'muriy organing ommaviy huquqiy munosabatlarni yuzaga keltirishga, o'zgartirishga yoki tugatishga qaratilgan hamda ayrim jismoniy yoki yuridik shaxslar uchun yoxud muayyan xususiy belgilariga ko'ra ajratiladigan shaxslar guruhi uchun muayyan huquqiy oqibatlar keltirib chiqaruvchi ta'sir chorasi tushuniladi. Mazkur keysdagi nizo predmeti bo'lmish hokim qarori ma'muriy akt hisoblanadi. "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunda ma'muriy aktga oid bir qancha muhim normalar keltirib o'tilgan. Jumladan, ma'muriy akt shakli (52-modda), mazmuni (53-modda), ma'muriy hujjatni asoslantirish (54-modda) va ma'muriy aktni bekor qilish, o'zgartirish yoki haqiqiy emas deb topish (59-modda)ga oid qoidalarni ko'rish mumkin. Ushbu normalar mazmunidan shuni ko'rish mumkinki, ma'muriy aktga oid umumiy va maxsus qoidalar aynan "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunda keltirilgan. Shuning uchun ham mazkur qonun boshqa qonun hujjatlaridan ma'muriy aktga oid normalarni belgilash borasida ustun turishini ko'rishimiz mumkin [9, 11, 12, 17].

"Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunning 55-moddasida ma'muriy aktning kuchga kirishiga oid muhim qoidalarni ham topish mumkin. Jumladan, ma'muriy akt adresat tegishli tarzda xabardor qilingan paytdan e'tiboran kuchga kiradi. Adresatni ma'muriy akt to'g'risida tegishli tarzda xabardor qilish ushbu "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonunning 33-moddasida nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi. Jumladan, 33-moddaga ko'ra, xabarnoma topshirilgani ma'lum qilinadigan buyurtma xat orqali yuborish yoki tilxat olib topshirish yoxud xabardor qilingani fakti qayd etilishini ta'minlaydigan axborot tizimlaridan foydalangan holda xabardor qilish ma'muriy ish yuritishda tegishli tarzda xabardor qilish hi-

soblanadi. Tegishli xabarnoma manfaatdor shaxs tomonidan olingan payt xabardor qilish vaqtidir.

"Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonunning 55-moddasi mazmunidan ma'muriy aktning kuchga kirishi uning davlat ro'yxatidan o'tishi bilan bog'lanmaganini ko'rish mumkin.

Shunga ko'ra, ma'muriy akt bo'lmish Yangiyo'l tumani hokimining 2018-yil 28-maydagi 181-sonli qarori adresat – "SAVDO" MChJ tegishli tarzda xabardor qilingan paytdan e'tiboran kuchga kiradi. Yangiyo'l tumani hokimining 2018-yil 28-maydagi 181-sonli qarori kuchga kirishida davlat ro'yxatidan o'tkazishni talab qilish "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonunga zid hisoblanadi.

Ikkinchidan, mazkur nizoli ishda apellyatsiya instansiyasi qarorida asos sifatida keltirilgan Yer kodeksining 33-moddasi normasini qanday tushunish lozim?

O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi 33-moddasiga ko'ra, yer uchastkasiga bo'lgan huquq ushbu huquq belgilangan tartibda davlat ro'yxatiga olinganidan keyin kuchga kiradi.

Nazarimizda, Yer kodeksining mazkur normasini fuqarolik huquqiy munosabatlarni tartibga solish nuqtayi nazaridan tushunish to'g'ri bo'ladi. Chunki ikki fuqaro o'rtasida yer uchastkasiga bo'lgan huquq to'g'risida nizo kelib chiqqanda mazkur yerga bo'lgan huquqni qaysi shaxs birinchi bo'lib davlat ro'yxatidan o'tkazganiga qarab yerga nisbatan mulkiy huquqlar belgilanishi Yer kodeksining mazkur normasining asosiy mazmun-mohiyati hisoblanadi.

Biroq ma'muriy-huquqiy munosabatda esa birinchi navbatda Yer kodeksi normasini emas, "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonun normalarini qo'llashimiz lozim. O'zbekiston Respublikasi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi qonun 18-moddasiga ko'ra, teng yuridik kuchga ega bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar

o'rtasida tafovut bo'lgan taqdirda keyinroq qabul qilingan normativ-huquqiy hujjat qoidalarini amal qiladi.

Chunki "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi qonun ma'muriy-huquqiy munosabatlarni tartibga soladigan maxsus qonun bo'lgani barobarida Yer kodeksiga nisbatan yangi qabul qilingan qonun hisoblanadi.

Yuqoridagilardan xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonda 2017-yilda joriy etilgan ma'muriy sudlar tizimi mamlakatimizda ma'muriy huquqning bundan keyin ham takomillashuvida muhim o'rin egallaydi. Bunda shuni nazarda tutish lozimki, ma'muriy sudlar eskicha usulda, ya'ni fuqarolik-huquqiy normalarni emas, balki ma'muriy-huquqiy normalarini birinchi galda amaliyotda qo'llashga o'tishi talab etiladi.

Misol uchun, ma'muriy sud sudyalari tomonidan yozilgan ayrim sud hujjatlarida Fuqarolik kodeksining bir qancha normalariga havolalarni ko'rish mumkin. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 12-moddasi 1-qismiga ko'ra, davlat organining yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organining qonun hujjatlariga muvofiq bo'lmagan hamda fuqaroning yoki yuridik shaxsning fuqarolik huquqlarini va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini buzadigan hujjati sud tomonidan haqiqiy emas deb topilishi mumkinligi belgilangan. Sud tomonidan haqiqiy emas deb topilishi mumkin bo'lgan davlat organining hujjati deb Fuqarolik kodeksi 8-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan va qonun tomonidan fuqarolik huquq va burchlarining vujudga kelishi uchun asos sifatida nazarda tutilgan hujjatlar tushuniladi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi 12-moddasining ikkinchi qismida hujjat haqiqiy emas deb topilgan holatlarda huquqni O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi 11-moddasida ko'rsatilgan usul bilan himoyalashni nazarda tutadi. Huquqlari buzilgan subyekt, jumladan, huquq buzilgunga qadar mavjud bo'lgan holat tiklanishini, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi

15-moddasi tartibida zarar qoplanishini talab qilishi, shuningdek, Fuqarolik kodeksi 11-moddasida ko'rsatilgan boshqa usullardan ham foydalanishi mumkin.

Vaholanki, ma'muriy sudlar tomonidan Fuqarolik kodeksi normalariga havola qilishga hech qanday ehtiyoj yo'q. Chunki "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonunda ushbu normalar o'rnini bosuvchi boshqa normalar mavjud. Jumladan, "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonunning 4-moddasida ma'muriy hujjat ta'rifini keltirilgan. Mazkur qonun 19-moddasi 2-qismiga ko'ra, ma'muriy tartib-taomillar prinsiplariga nomuvofiqlik ma'muriy hujjatlarning va ma'muriy harakatlarning bekor qilinishiga yoki qayta ko'rib chiqilishiga olib keladi. Ma'muriy hujjat qonuniy, asoslangan, adolatli, aniq va tushunarli bo'lishi kerak (53-modda), ma'muriy hujjatning asoslantiruvchi qismida qabul qilingan ma'muriy hujjatning barcha haqiqiy va yuridik asoslari keltirilishi kerak (54-modda), ma'muriy hujjatni bekor qilish yoki o'zgartirish zaruriyati qonunchilikdagi o'zgartirishlar, jamoat manfaatlariga bo'lgan tahdidning oldini olish, ma'muriy hujjatning qonunchilikka nomuvofiqligi aniqlangan sababli va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda ma'muriy organ o'zi qabul qilgan ma'muriy hujjatni o'z tashabbusiga ko'ra bekor qilishga yoki o'zgartirishga haqli (59-modda).

Keys 2.

Arizachi "M" MChJ sudga ariza bilan murojaat qilib, unda javobgar O'zbekiston Respublikasi Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasiga nisbatan jamg'armaning 2020-yil 30-apreldagi 01/05-02-850-sonli xatida ko'rsatilgan jamg'arma ekspert komissiyasi qarorini bekor qilish hamda jamg'arma tomonidan jamiyatga bankning Namangan filiali tomonidan ajratilgan 10 milliard so'm miqdoridagi kreditning foizli xarajatlarini kompensatsiya shaklida qoplab berish majburiyatini yuklashni so'ragan.

Sud ariza va unga ilova qilingan hujjatlarni o'rganib chiqib, quyidagi asoslarga ko'ra arizani qabul qilishni rad etishni lozim topdi.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi 26-moddasining 1-qismiga ko'ra, ma'muriy sudga fuqarolar va yuridik shaxslarning buzilgan yoki nizolashilayotgan huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish to'g'risidagi, ma'muriy va boshqa ommaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan ishlar taalluqlidir, bundan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudiga, fuqarolik ishlari bo'yicha sudlarga, iqtisodiy sudlarga va harbiy sudlarga taalluqli ishlar mustasno.

Ushbu kodeksning 27-moddasi 1-qismi 2-bandiga asosan, sud davlat boshqaruvi organlarining, ma'muriy-huquqiy faoliyatni amalga oshirishga vakolatli bo'lgan boshqa organlarning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining va ular mansabdor shaxslarining qonun hujjatlariga mos kelmaydigan hamda fuqarolar yoki yuridik shaxslarning huquqlarini va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini buzadigan qarorlari, harakatlari (harakatsizligi) yuzasidan nizolashish to'g'risidagi ishlarni hal qiladi.

Arizachi shikoyatining talabida O'zbekiston Respublikasi Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasiga nisbatan jamg'armaning 2020-yil 30-apreldagi 01/05-02-850-sonli xatida ko'rsatilgan jamg'arma ekspert komissiyasi qarorini bekor qilishni so'ragan.

Vaholanki, ma'muriy sud ma'muriy organning yoki uning mansabdor shaxsining qarorlarini haqiqiy emas deb topish bo'yicha nizolarni ko'rib chiqadi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 364-moddasiga muvofiq, agar taraflar o'rtasida shartnomaning barcha muhim shartlari yuzasidan shunday hollarda talab qilinadigan shaklda kelishuvga erishilgan bo'lsa, shartnoma tuzilgan hisoblanadi.

Shartnomaning narsasi to'g'risidagi shartlar, qonun hujjatlarida bunday turdagi shartnomalar uchun muhim yoki zarur deb hisoblangan shartlar, shuningdek, taraflardan birining arizasiga ko'ra kelishib olinishi zarur bo'lgan hamma shartlar muhim hisoblanadi.

Shartnoma taraflardan birining oferta (shartnoma tuzish haqida taklif) yo'llashi va ikkinchi taraf uni akseptlashi (taklifni qabul qilishi) yo'li bilan tuziladi.

Shu bilan birga, arizada nizo sabablariga aniqlik kiritib, qonun talablari asosida vajlarini asoslash hamda taraflar o'rtasida shartnomaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan holatlarga aniqlik kiritish lozim.

Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksning 128-moddasi 2-qismi 4-bandiga asosan arizada (shikoyatda) arz qilingan talablarning asoslarini tasdiqlovchi dalillar ko'rsatilishi kerak.

Arizachi arizasida jamg'arma ekspert komissiyasi qarorini bekor qilishni so'ragan bo'lsa-da, mazkur qarorning nusxasini, imzolash vakolatini tasdiqlovchi hujjat (jamiyat direktorining tasdiqlovchi buyrug'i), tadbirkorlik subyekti ekanligini tasdiqlovchi guvohnoma, ariza nusxasi javobgarga yuborilganini tasdiqlovchi hujjat ilova qilinmagan, arz qilingan talablarning asoslarini tasdiqlovchi dalillar ko'rsatilmagan.

Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksning 133-moddasi birinchi qismi 1-bandiga asosan sudya arizani (shikoyatni) ish yuritishga qabul qilishni ish ma'muriy sudga taalluqli bo'lmasa rad etadi.

Sud yuqorida qayd etilgan qonun talablariga ko'ra ish sudda ko'rishga taalluqli bo'lmagani sababli arizani qabul qilishni rad etish hamda kelgusida arizachiga shu mazmundagi ariza talabi bilan yuqori turuvchi organga murojaat qilishi mumkinligini tushuntirishni lozim topadi.

Ikkinchi keys mazmunidan ham shuni ko'rish mumkinki, ma'muriy sud avvalo ma'muriy-huquqiy normalar asosida ishni ko'rib chiqishga harakat qilmagan. Jumladan,

fikrimizcha, mazkur holatda “Ma’muriy tartib-taomillar to’g’risida”gi Qonun 4-moddasi asosida ma’muriy organlarga – ma’muriy-huquqiy faoliyat sohasida ma’muriy boshqaruv vakolati berilgan organlar, shu jumladan, maxsus tuzilgan komissiyalar ham kiradi. Sud mazkur holatda shu jihatga e’tibor qaratmagan. Chunki mazkur keysda ekspert komissiyasi ma’muriy organ bo’lishi ham mumkin. Shu jihatga avvalo e’tibor qaratish lozim edi. Bundan tashqari, mazkur holatda shartnoma mazmuni emas, balki jamg’arma ekspert komissiyasi qarorini bekor qilish hamda jamg’arma tomonidan jamiyatga bank Namangan filiali tomonidan ajratilgan 10 milliard so’m miqdoridagi kreditning foizli xarajatlarini kompensatsiya qilinishi haqida so’z yuritilmoqda.

Ushbu o’rinda shuni ham alohida ta’kidlash joizki, ma’muriy huquq normalari fuqarolik huquqining maxsus normalari sifatida qaralishi mumkin emas. Ya’ni ma’muriy huquq fuqarolik huquqining bir bo’lagi, sohasi sifatida mavjud bo’lishi mumkin emas. Zero, fuqarolik huquqi xususiy shaxslar o’rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi huquq hisoblanadi. Mana shu o’rinda Fuqarolik kodeksi 2-moddasiga ham murojaat qilish lozim. Fuqarolik kodeksining 2-moddasi 6-qismida “Bir tarafning ikkinchi tarafga ma’muriy bo’ysunishiga asoslangan mulkiy munosabatlarga, shu jumladan, soliq, moli-

yaviy va boshqa ma’muriy munosabatlarga nisbatan fuqarolik qonunchiligi qo’llanmaydi, bundan qonunchilikda nazarda tutilgan hollar mustasno” deb o’rnatilgan. Bu juda muhim jihat hisoblanadi. Chunki Fuqarolik kodeksining 2-moddasi O’zbekistonda fuqarolik huquqidan alohida huquq sifatida ma’muriy huquqning mavjud bo’lishi kerakligining ma’lum bir ma’noda tamal toshini qo’yib bermoqda. Shuning uchun ham fuqarolik huquqi normalarini ma’muriy huquq normalariga aralashtirish yoki fuqarolik huquqi normalari bilan ma’muriy-huquqiy munosabatlarni tartibga solish to’g’ri bo’lmaydi. Bu esa alohida huquq sohasi tarzida ma’muriy huquqning vujudga kelishi yoki mavjud bo’lishini ta’minlab beruvchi talab hisoblanadi.

Xulosalar

Yuqoridagilardan shuni ko’rish mumkinki, ma’muriy sudlar mamlakatimizda nisbatan yangi hisoblangani bois fuqarolik huquqi normalarini ma’muriy huquq normalariga aralashtirish yoki fuqarolik huquqi normalari bilan ma’muriy-huquqiy munosabatlarni tartibga solish kerak emas. Bu borada yuqorida tahlili keltirilgan masalalar muhim ahamiyat kasb etadi va kelgusida ham bu boradagi qonunchilik, sud amaliyoti hamda ma’muriy sudlovning nazariy asoslarini takomillashtirib borish muhim hisoblanadi.

REFERENCES

1. Barry D.D. Administrative justice: the role of Soviet courts in controlling administrative acts. Ed. G. Ginsburgs. *Soviet Administrative Law: Theory and Policy*, 1989, pp. 64–66.
2. Solomon P., Foglesong T. *Courts and Transition in Russia. The Challenge of Judicial Reform*, Westview Press, 2000, p. 70.
3. Simis K. The Making of the New Soviet Constitution: Conflict over Administrative Justice. *Soviet Union*, 1979, vol. 6, part 2, p. 206.
4. Smith G. *The Soviet Procuracy and the Supervision of Administration*. Sijthoff & Noordhoff Publ., 1978, pp. 37–54.

5. Ioffe O. S. Administrative law in the Soviet legal system: concluding remarks. Ed. G. Ginsburgs. *Soviet Administrative Law: Theory and Policy*, 1989, p. 499.
6. Hazard J.N. What kind of propaganda in Administrative Law. Ed. G. Ginsburgs. *Soviet Administrative Law: Theory and Policy*, 1989, p. 28.
7. Ichihashi K. Outline and Characteristics of the Administrative Procedure Act of Socialist Countries. *Law Bulletin*, vol. 65, no. 6, pp. 87–89.
8. Nematov J. New administrative law reforms in Uzbekistan: problems and their solutions. International Cooperation Department Research and Training Institute Ministry of Justice. Japan, *ICD News*, 2018, no. 75 (2018/6), pp. 29–38.
9. Nematov J. Transformation of Soviet administrative law: Uzbekistan's case study in judicial review over administrative acts. *Administrative law and process*. 2020, no. 1 (28), pp. 105–125. DOI: 10.17721/2227-796X.2020.1.08/.
10. Nematov J. Would the new administrative court system be milestone to change post-soviet administrative law in Uzbekistan? *Review of Law Sciences*, 2020, no. 4, pp. 16–20.
11. Nematov J. O'zbekistonda ma'muriy tartib-taomillarning huquqiy asoslarini takomillashtirishda ma'muriy aktning o'rni: ilmiy-nazariy tahlil [The role of the administrative act in improving the legal basis of administrative procedures in Uzbekistan: scientific and theoretical analysis]. *Review of Law Sciences*, 2021, no. spec. iss., vol. 3, pp. 30–38.
12. Nematov J. Ma'muriy akt qonuniyligi shartlari va ma'muriy ixtiyoriylik (diskretion vakolat) dagi xatolar [Conditions of legality of an administrative act and errors in administrative discretion (discretionary authority)]. *Review of Law Sciences*, 2020, no. 2, pp. 4–9.
13. Nematov J. Voprosy primeneniya printsipa zashchity doveriya v administrativnoy sudebnoy praktike Respubliki Uzbekistan [The question of the application of the principle of trust in the administrative judicial practice of the Republic of Uzbekistan]. *Ichki ishlar Akademiyasining axborotnomasi – Newsletter of the Academy of Internal Affairs*, 2022, no. 2, pp. 27–36.
14. Nematov J. Some legal issues of jurisdiction in administrative litigation proceedings in the Uzbekistan. *ICD News*, International Cooperation Department Research and Training Institute Ministry of Justice, Japan, 2022, March. spec. iss. no. 20, pp. 46–51.
15. Nematov J. Voprosy primeneniya printsipa zashchity doveriya v administrativnykh protsedurakh Respubliki Uzbekistan [Questions a application of the principle of trust and administrative procedures of the Republic of Uzbekistan]. The German Doctrine of Administrative Law and the Formation of the Institute of Administrative Procedures in the Countries of Central Asia. Materials of the international conference dedicated to the 45th anniversary of the adoption of the German Administrative Protsessor Law, Tashkent, May 25, 2021. Tashkent, Niso Poligraf Publ., 2022, pp. 214–228.
16. Nematov J. Ma'muriy sud ish yurituv [Administration of the administrative court]. Tashkent, Top Image Media Publ., 2022, p. 200.
17. Nematov J. Aktual'nyye voprosy primeneniya norm Zakona «Ob administrativnykh protsedurakh» v pravoprimenitel'noy praktike administrativnykh sudov Respubliki Uzbekistan [Topical issues of application of the norms of the Law “On Administrative Procedures” in the law enforcement practice of administrative courts of the Republic of Uzbekistan]. *Yezhegodnik publichnogo prava – Public Law Yearbook*, Moscow, Infotropik Media Publ., 2021, pp. 359–372.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

4 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Tashkulov Akbar Djurabayevich

Toshkent davlat yuridik universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y.f.d., dotsent

Mas'ul muharrir: O. Choriyev

Muharrirlar: Y. Yarmolik, F. Muhammadiyeva,
Sh. Yusupova

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Jurnal 30.12.2022-yilda tipografiyaga

topshirildi. Qog'oz bichimi: A4.

Shartli 21,4 b.t. Adadi: 100. Buyurtma raqami: 177.

TDYU tipografiyasida chop etildi.